

Lärarhandledning

Min vän Skurken

Av Oskar Kroon

Illustrationer av David Henson

Handledning av Chris Qwist

För åldrarna 6–9 år

Om författaren

Foto: Kajsa Göransson

Oskar Kroon

Oskar Kroon, född 1980 och uppvuxen i Växjö, är en svensk författare och kulturskribent.

2019 tilldelades han Augustpriset för *Vänta på vind* och 2023 fick han priset för *Vitsippor och pissrättor*.

Om boken

Skurken var min allra första riktiga vän. Sen bara försvann hon.

Man kan tro att fåglar bara är fåglar. Att alla nötväckor är lika varandra, precis som alla sparvhökar är lika varandra. Så är det inte. Fåglar är mer som människor, liksom lika och olika på samma gång.

Det vet Tårtan. För en kall vinterdag sitter fågeln där på fönsterblecket, en tufsig nötväcka med bestämd blick och banditmask över ögonen. Som en liten skurk.

Snart kommer hon flygande varje dag när Tårtan kommer från skolan, de blir bästa vänner. Tills hon en dag bara försvinner ...

Min vän Skurken är en berättelse om vänskap, fantasi och verklighet skriven av dubbla Augustprisvinnaren Oskar Kroon och rikt illustrerad med David Hensons underbara bilder.

Arbeta med boken utifrån lärarmaterialet

TEXTSAMTAL

En effektiv metod för att utveckla läsförståelsen hos eleverna är att parallellt arbeta med textsamtal. Här får eleverna fördjupa sin förståelse för texten, dess innehåll och budskap.

Framgångsrika samtal kännetecknas av att eleverna kan argumentera för sina åsikter men att de också ska vara villiga att ändra sina ursprungliga tankar.

Eleverna blir inte tänkande läsare på egen hand utan det krävs medvetna samtal om texten. Under samtalen får ni möjlighet att skapa förbindelser mellan texten och elevens eget liv. Genom att ställa frågor som inte står direkt i texten kan du aktivera elevernas egna erfarenheter och förkunskaper.

DEN VIKTIGA MOTTAGAREN

Oavsett om det är skriftliga eller muntliga presentationer som eleverna ska göra så blir det bättre om de har en konkret mottagare. Om eleverna ska recensera en bok de läst, så kan den recensionen till exempel vara tänkt som inspiration för en annan klass när de ska välja bok. Om en elev ska skriva en argumenterande text om vad som kan förbättras, så kan texten få lov att komma till rektorn.

Genom att göra så skapar man ett verkligt sammanhang för eleverna, där språket blir verktyget för att förmedla något och där språket bär innehållet. Helt plötsligt blir det viktigt på riktigt för eleverna att texten eller talet går att förstå. Alla små komponenter som vi arbetar med sätts samman till en stor helhet där fokus är att nå människan på andra sidan av talet eller texten.

Ambitionsnivån ökar, lusten ökar och resultaten blir bättre tack vare att det finns en meningsfullhet i det eleverna gör.

KOOPERATIVA STRUKTURER

I övningarna och aktiviteterna är det inbyggda kooperativa strukturer som gör att eleverna får goda möjligheter att ta stöd och inspiration av varandra i sitt tänkande och i sina samtal.

UPPLÄGG

Arbetet är upplagt på 6 tillfällen men du kan förstås göra dem färre eller fler beroende på din grupp och dina elever.

Varje träff kan inledas med att ni pratar om ord från texten som kan upplevas svåra att förstå. Detta ger eleverna bättre möjlighet att ta till sig innehållet när ni väl kommer till själva läsningen. Läsningen kan med fördel göras som högläsning men du kan förstås också låta eleverna läsa själva innan eller under lektionen. Efter det följer textsamtalen där ni tillsammans funderar över innehållet i texten ur flera perspektiv. Som femte moment finns det möjlighet att göra och skapa konkreta saker som kan hjälpa eleverna att fördjupa sig i text och innehåll.

Slutligen ska eleverna få möjlighet att visa och presentera.

- **SAMTAL OM ORD**
- **LÄSNING**
Högläsning eller enskild läsning
- **TEXTSAMTAL**
Enskilt, Par, Alla
- **SAKER ATT GÖRA**
- **VISA OCH PRESENTERA**

Introduktion: Skurken

KOOPERATIV STRUKTUR

Använd gärna den kooperativa strukturen ”Enskilt, Par, Alla” så att eleverna först får fundera över frågorna i helgrupp, sen i par och sist för sig själv när man ska skriva i sin skrivbok.

Titta gemensamt på framsidan av boken, observera detaljer i bilden och läs titeln tillsammans.

1. Vad ser ni på omslaget och vilka tror ni att det är?
2. Vad händer på bilden?
3. Vilken känsla får du när du ser bilden?
4. Vad tycker ni att titeln säger om det vi kan förväntas läsa om i boken?

Prata om det i klassen eller skriv i din skrivbok.

Läs baksidan av boken.

1. Vad får vi för information?
2. Vad tror du att boken kommer att handla om?

Läs denna inledande text för eleverna.

*Kanske var Skurken min allra första riktiga vän.
Sen bara försvann hon.*

Mamma sa att det är sånt som händer. Att det är så naturen funkade. ”Inget varar för evigt”, sa hon och försökte kramas.

”Gå”, sa jag.

Jag kunde verkligen inte stå ut med att hon antagligen hade rätt. Skulle aldrig kunna stå ut med det.

Yakup, skolvaktmästaren, brukade säga att allt finns kvar. Att ingenting på riktigt kan försvinna.

”Det bara omvandlas och byter form”, sa han

Men jag kunde inte tänka mig Skurken i en annan form. Jag ville ha henne i den formen som hon var. Liten och rund, men ändå liksom spetsig. Blågrå, silvervit och lite rosaröd vid benen.

Som ett åskmoln, ett stridsflygplan ... Fast snäll. Skurken var perfekt.

Hon var min och jag var hennes.

Jo, det var verkligen så.

Skurken var min allra första riktiga vän.

Sen bara försvann hon.

Vad har ni för förväntningar på boken nu?

Titta på bilden med fåglarna (finns som kopieringsunderlag) och prata om vilka ni känner igen och vilka olika namn och utseenden de har.

Träff 1, sid 7–27

ORD ATT PRATA OM

Förslag på ord som ni kan prata om inför läsningen. Skriv förslagsvis upp orden på tavlan och prata om vad de betyder. Du kan också låta eleverna få samtala om orden i par först och sen i helklass (använd kopieringsunderlag).

Vidrigt, ilade, blänkte, fyrar, skeppsvrak, farleder, Fönsterbleck, banditmask, köksfönstret, fågelbord, smocka, fladdrade, längtan, sorgsen, blixtrade, vaktmästare, elektricitet, upptäckt, uppfinning, gravitation, magnetism, hamn, fyr, sjöfågel, så småningom, trädkrona, singlarde, virvlande, yrde, svävande, rysning, spanade, ödetomt, bästisar, Nordpolen, varelse

LÄSNING

Läs sidorna som högläsning eller låt eleverna få läsa enskilt inför träffen.

TEXTSAMTAL

Välj de frågor som du vill att dina elever ska arbeta med och låt dem samtala om dem i par först.

Sen kan du låta paren få berätta för ett annat par hur de har resonerat och sist kan de skriva ner sina tankar på post-it lappar.

Vill du kan du ha frågeställningarna på varsitt stort papper och sedan låta grupperna sätta upp sina lappar där.

Gör en gemensam sammanfattning där du lyfter de olika tankarna som har kommit fram.

- Hur tror ni att det kom sig att Skurken valde just Tårtans fönster att plocka på?
- Varför drömmer Tårtan om sol och värme?
- Varför ser Tårtans mamma sorgsen ut även fast hon ler?
- Varför tror ni att Tårtan vill vara hos Yakup?
- Varför står Tårtan mest stilla när hon är ute på gården?
- Hur kommer det sig att Tårtan inte vill gå på fritids?
- Varför tror ni att Skurken vågar sig fram till just Tårtan?
- Varför kände Tårtan värme i kroppen när hon träffade Skurken?
- Vad är det som gör att Tårtan tycker att hon och Skurken hör ihop?

SAKER ATT GÖRA: "FRÅGETÄRNINGEN"

Använd två tärningar och förslag på frågor. Jobba i par eller små grupper. Eleverna slår tärningarna, adderar ihop dom och utifrån summan ställer de en fråga till kamraten. På så sätt får eleverna en mottagare, de får tänka högt och får värdefull information från kamraten som de samarbetar med.

FÖRSLAG PÅ FRÅGOR DU KAN SKRIVA UT

- Varför tror du att författaren skrev boken?
- Vad finns det för problem och lösning i boken?
- Vilka årstider finns med i boken?
- Sammanfatta boken utan att avslöja slutet.
- Kan det som händer i boken även hända i verkligheten?

Beskriv någon av personerna i boken?

- Påminner boken om något du varit med om själv? Berätta.
- Var utspelar sig boken?
- Vilka känslor upplever personerna i boken?
- Skulle du tipsa någon annan om att läsa boken? Förklara.
- Har du läst någon likande bok tidigare? Berätta.

Träff 2, sid 28–45

ORD ATT PRATA OM

Förslag på ord som ni kan prata om inför läsningen. Skriv förslagsvis upp orden på tavlan och prata om vad de betyder. Du kan också låta eleverna få samtala om orden i par först och sen i helklass (använd kopieringsunderlag).

Kletig, container, minutvisare, grejade, hemlighet, pilligt, lödkolv, irriterande, krafter, vänskap, fantasi, plocka, smattra, håligheter, osynlig, nervös, skruttig, hök, förväntansfull, stelfrusen, näbben, byte, spräckliga, solrosfrön, annorlunda, inbillade, fantastiskt, jobbigt

LÄSNING

Läs sidorna som högläsning eller låt eleverna få läsa enskilt inför träffen.

TEXTSAMTAL

Välj de frågor som du vill att dina elever ska arbeta med och låt dem samtala om dem i par först.

Sen kan du låta paren få berätta för ett annat par hur de har resonerat och sist kan de skriva ner sina tankar på post-it-lappar.

Vill du kan du ha frågeställningarna på varsitt stort papper och sedan låt grupperna sätta upp sina lappar där.

Gör en gemensam sammanfattning där du lyfter de olika tankarna som har kommit fram.

- Vad tror ni händer med tiden när den går?
- Varför springer Tårtan till Yakup efter idrottslektionen?
- Varför säger Yakup att fantasin kan vara en kraft som kan vara både god och farlig?
- Tror ni att man kan prata med djur? Förklara.
- Varför tycker Tårtan att det är lätt att prata med Skurken?
- Varför vill Tårtan inte prata om höken?
- Vad menar Tårtan med att det finns fasansfulla krafter i världen?
- Vad tror ni att de olika småfåglarna har för personligheter?

SAKER ATT GÖRA: "BOKPRESENTATIONER"

Den här aktiviteten är tänkt att inspirera till vidare och egen läsning där man också får möjlighet att berätta om sitt bokval för kamraterna.

Besök skolbiblioteket eller biblioteket i ert område. Eller så kan du som lärare förbereda en boklåda som eleverna kan få välja böcker ur. Låt dem välja en eller flera böcker var.

I klassrummet kan ni gärna skapa en mysig egen läsestund med tända ljus och kanske svag lugn musik så att alla kan få titta i och läsa i sina böcker.

Sen är det dags att få presentera sin bok för kamraterna.

Ha förslagsvis en "berättarstol" där man kan få sitta.

- Visa framsidan.
- Berätta vad det var som gjorde att man drogs till boken.
- Berätta vad den handlar om utan att avslöja allt.

- Eventuellt läsa baksidan.
- Visa någon bild, om det finns, i boken.

Träff 3, sid 46–60

ORD ATT PRATA OM

Förslag på ord som ni kan prata om inför läsningen. Skriv förslagsvis upp orden på tavlan och prata om vad de betyder. Du kan också låta eleverna få samtala om orden i par först och sen i helklass (använd kopieringsunderlag).

Svart vinbär, citronfjäril, snödroppe, blåsipppa, underbart, kisade, rufsade, grannar, rucklet, sur, förråd, chansning, balansen, uppenbarligen, skutt, pickade, glittra, hota, ärligt, skrämman, skuggor, listig, skåpbil, byggnadsställning, hörselkåpa, vidriga

TEXTSAMTAL

Välj de frågor som du vill att dina elever ska arbeta med och låt dem samtala om dem i par först. Sen kan du låta paren få berätta för ett annat par hur de har resonerat och sist kan de skriva ner sina tankar på post-it-lappar.

Vill du kan du ha frågeställningarna på varsitt stora papper och sedan låta grupperna sätta upp sina lappar där. Gör en gemensam sammanfattning där du lyfter de olika tankarna som har kommit fram.

- Varför tror ni att Tårtan älskar våren och sommaren?
- Varför blir Tårtan sur när mamma berättar att det ska flytta in nya grannar?
- Varför tror ni att Tårtan vill att vänskapen till Skurken ska vara en hemlighet?
- Vad tror ni att Tårtans mamma tänkte när hon såg Skurken på hennes huvud?

- Vad menar Tårtan med att ingen riktigt kan förstå hennes vänskap med Skurken?
- Vad tror ni att Tårtans och Skurkens vänskap betyder för Skurken?
- Vad vill mamma säga med att Tårtan ska komma ihåg att Skurken bara är en helt vanlig fågel?
- Varför tycker Tårtan inte om att gubben röjer upp på ödetomten?

SAKER ATT GÖRA: "GÖR EN FORTSÄTTNING"

Vid det här laget har ni inte läst hela boken och eleverna kan ha många tankar om hur fortsättningen kommer att vara.

Börja i helklass och prata utifrån följande frågor. Ställ frågorna en och en till alla och låt eleverna få prata om dem i par eller mindre grupper.

- Vad har hänt hittills?
- Vad tror ni kommer att hända nu?
- Hur skulle ni vilja att berättelsen fortsätter?

Sen kan du låta paren eller grupperna få berätta hur de har tänkt. Sist kan eleverna få skriva sin fortsättning så som de tycker att den ska vara.

Presentera för varandra.

Träff 4, sid 61–82

ORD ATT PRATA OM

Förslag på ord som ni kan prata om inför läsningen. Skriv förslagsvis upp orden på tavlan och prata om vad de betyder. Du kan också låta eleverna få samtala om orden i par först och sen i helklass (använd kopieringsunderlag).

Kurragömma, ärligt, irriterande, babbla, tankekraft, läte, tjata, fejk, ointresserad, tam, renoveras, skyddsglasögon, kaos, härma, ömtåligt, tyngdkraft, gravitation, sommartid, koncentrera, allvar, allergisk

LÄSNING

Läs sidorna som högläsning eller låt eleverna läsa enskilt inför träffen.

TEXTSAMTAL

Välj de frågor som du vill att dina elever ska arbeta med och låt dem samtala om dem i par först.

Sen kan du låta paren få berätta för ett annat par hur de har resonerat och sist kan de skriva ner sina tankar på post-it-lappar.

Vill du kan du ha frågeställningarna på varsitt stort papper och sedan låta grupperna sätta upp sina lappar där.

Gör en gemensam sammanfattning där du lyfter de olika tankarna som har kommit fram.

- Varför vill Tårtan inte hälsa på de nya granarna?
- Varför tror ni att Tårtans mamma vill att hon ska vara med den nya grannflickan?
- Varför vill Tårtan inte att Olga ska upptäcka Skurken?
- Varför kände Tårtan att något var förstört?
- Varför var det plötsligt viktigt för Tårtan att berätta för Olga om sin Skärgårdskarta?
- Vad betyder det att verklighet och fantasi tävlar mot varandra?
- Vad tänker ni att ordet "skapa" betyder?
- Var tror ni att Olgas mamma är någonstans?
- Varför tycker mamma det är bra att Olga är hemma hos henne och Tårtan?
- Vad tror ni har hänt när Tårtan börja tycka att Olga är rätt så rolig ibland?
- Varför börjar Skurken komma mer sällan tror ni?

- Vad menar Yakup med att ingen kan leva i en fantasivärld?
- Hur tror ni att Tårtan kände sig när hon inte fick vara hos Yakup?

SAKER ATT GÖRA: "PARLÄSNING MED TEXT-SAMTAL"

Använd förslagsvis böckerna som eleverna tidigare har läst under era lässtunder eller så lånar ni nya på biblioteket.

Låt eleverna få arbeta i par utifrån följande punkter.

- Välj en sida i din bok och läs med inlevelse för din kamrat.
- Välj två ord från din bok och förklara för din kamrat vad de betyder.
- Välj en bild från din bok som du gillar och berätta för din kamrat vad den handlar om.
- Berätta vad du tror kommer att hända efter slutet i din bok.
- Berätta för din kamrat vilken karaktär du skulle vilja vara i din bok och varför.

Träff 5, sid 83–94

ORD ATT PRATA OM

Förslag på ord som ni kan prata om inför läsningen. Skriv förslagsvis upp orden på tavlan och prata om vad de betyder. Du kan också låta eleverna få samtala om orden i par först och sen i helklass (använd kopieringsunderlag).

Katastrof, vägra, vass signal, kokar, spanar, evigt, sorg, fantasivärld, verklig, viskskrika

LÄSNING

Läs sidorna som högläsning eller låt eleverna få läsa enskilt inför träffen.

TEXTSAMTAL

Välj de frågor som du vill att dina elever ska arbe-

ta med och låt dem samtala om dem i par först.

Sen kan du låta paren få berätta för ett annat par hur de har resonerat och sist kan de skriva ner sina tankar på post-it-lappar.

Vill du kan du ha frågeställningarna på varsitt stort papper och sedan låta grupperna sätta upp sina lappar där.

Gör en gemensam sammanfattning där du lyfter de olika tankarna som har kommit fram.

- Varför gömmer sig Tårtan på sitt rum?
- Vad menas med att något vasst och kallt känns inuti en?

Hur skulle ni beskriva känslan som Tårtan har när Skurken plötsligt är borta?

- Hur skulle ni känna om ni var Tårtan?
- Varför tror ni att Tårtan skyller på Olga att Skurken är borta?
- Vad menar mamma när hon säger att inte ens sorgen varar för evigt?
- Vad var det som gjorde att Tårtan plötsligt kände att henne Skärgårdskarta bara var en fantasi?
- Hur kunde Tårtan veta att det inte var Skurken som mamma hade sett?

SAKER ATT GÖRA: "REFLEKTIONER SÅ HÄR LÅNGT"

Nu har ni kommit en lång bit fram i boken som ni läser och här kan du låta eleverna få arbeta med enskilda reflektioner som de sedan kan få dela med kamraterna.

- Rita en bild från den del av berättelsen som du tycker har varit bäst.
- Välj tre ord och skriv en förklaring till dessa.
- Skriv en fråga till författaren som du undrar över.

- Skriv ett tips till huvudkaraktären.
- Skriv tre frågor som du inte tycker att du har fått svar på än.

Sen kan man presentera för en kamrat eller i mindre grupper.

Träff 6, sid 95–112

ORD ATT PRATA OM

Förslag på ord som ni kan prata om inför läsningen. Skriv förslagsvis upp orden på tavlan och prata om vad de betyder. Du kan också låta eleverna få samtala om orden i par först och sen i helklass (använd kopieringsunderlag).

Kvällssol, läskigt, upprörd, oljud, skallrande, vasst läte, inte stämde, bråttom, fattar, bågar, nyfällt, risken, chansen, sågspån, koncentration, livsfarligt, ask, sårat, skräpig, vänskap, årstider, drömmar

LÄSNING

Läs sidorna som högläsning eller låt eleverna få läsa enskilt inför träffen.

TEXTSAMTAL

Välj de frågor som du vill att dina elever ska arbeta med och låt dem samtala om dem i par först.

Sen kan du låta paren få berätta för ett annat par hur de har resonerat och sist kan de skriva ner sina tankar på post-it-lappar.

Vill du kan du ha frågeställningarna på varsitt stort papper och sedan låta grupperna sätta upp sina lappar där.

Gör en gemensam sammanfattning där du lyfter de olika tankarna som har kommit fram.

- Hur kände Tårtans mamma inför att den stora asken skulle fällas och varför?

Vad är det som gör att Skurken plötsligt dyker upp?

- Vad var det som blev så fel?
- Varför kände Tårtan att hon inte hade något annat val än att rädda asken och hjälpa Skurken?
- Hur kunde de hjälpas åt och stoppa sågar-pappan?
- Varför var Skurken så noga med att trädet skulle räddas?
- Vad var det som gjorde att Skurken hade varit försvunnen?
- Varför tror ni att Skurken bara vill komma fram till Tårtan?
- Varför blir Olga arg när de inte kommer fram till henne?

Vad tror ni att händelserna med Skurken och de nya grannarna har haft för betydelse för Tårtan?

SAKER ATT GÖRA: "BOKPÅSAR"

Använd förslagsvis små papperspåsar (eventuellt från lösgodishyllan eller liknande).

Låt eleverna få skriva korta recensioner av boken och klistra upp på påsens framsida.

Sen kan du låta dem fylla påsarna med små lappar där de svarar på följande frågor:

- Vilka tre ord tycker jag var kluriga i berättelsen?
- Vad tyckte jag var särskilt bra i berättelsen?
- Vad tycker jag hade kunnat vara bättre?
- Vilka känslor kände jag när vi läste berättelsen?
- Vad tyckte jag om karaktärerna?
- Vilka frågor skulle jag ställa till författaren?
- Låt eleverna få presentera sina påsar för varandra.